

Iskolaközpont – hálózat – régió

Anyanyelvű oktatásunkról

A nyelv a kultúra legfontosabb részrendszere, és csak a nyelven keresztül lehet igazán elsajátítani a kultúrát. Eből egyenesen következik, hogy anyanyelvünkéről lemondva nemzeti kultúránkat sem sajátíthatjuk el, tehát elveszítjük nemzeti hovatartozásunkat. Az EU (ahová mi is igyekszünk/igyekeznénk) azon az állásponton van: védelmet és jogot kell biztosítani minden EU-s tagállamnak, hogy a polgárai őrizzék meg anyanyelvüket.

Az anyanyelv megtartásának és csiszolásának, egyéni és közösségi fejlesztésének pedig legtöbbet nyújtó szinterei az intézmények. Első helyen áll természetesen az anyanyelvű oktatás/iskola. Ezért a kisebbségpolitikának egyik kulcskérdése épp a kisebbségi oktatás mennyisége és minősége.

Az EU világából lépünk vissza szűkebb pátriánkba! A délvidéki/vajdasági magyar oktatásban mielőbb rendszerbeli változásoknak kell végbemenniük.

Az első fázis, ami teret ad, lehetőséget biztosít az anyanyelvén tanulni vágyó magyar iskolásoknak meg pedagógusoknak, az **a politika szintjén van**. Hiába dolgoznak ki tanügyi szakértők akár „világrengető” terveket is, semmi sem fog változni, ha a társadalom nem biztosítja jogi eszközökkel a megvalósítást, tartósságot, szavatosságot, és mindez a politikusok (nem könnyű) feladata.

A második fázis összetettebb, és nagyobb körülmények között igényel, s már a „szakmára”, vagyis a pedagógusokra hárul, mert rövidlátás (megalkuvás, és még sorolhatnám sokáig) ebben a történelminek is nevezhető pillanatban nem engedhető meg. Ezen a téren szembe kell néznünk több hatalmas, de behozható hátránnyal: a pedagógus társadalom nagy hányadának pl. nem volt, és most sincs módja betekinteni az európai fejlesztési programokba. A mi pedagógusunk szinte kizárólag a saját tapasztalataira építheti terveit, ami most elégtelennek bizonyul, mert csak néhány pillanatnyi gondot tudna megoldani, de ebből sohasem lehet ilyen módon az, amire szükségünk van: **kompatibilis hosszú távú fejlesztési programokra**.

Jelenünk vázlatos tényfeltárása

Első feladatunknak tekintem anyanyelvű oktatásunk problémáinak a feltárását. Ebből adódóan következnek a magukért beszélő, hozzánk szóló adatok:

2003/04-es tanévben Vajdaság 45 községéből 24 községnek 24 iskoláskor előtti intézményének 222 magyarul működő csoportjába 4450 óvodás járt (10,82%).¹

I. Táblázat a 2003/04-es tanév az általános iskolák statisztikai adatait tartalmazza:

A tanítás nyelve	A községek száma	Az iskolák száma	A tanulók száma	A tanulók összességének %-os kimutatása	Az osztályok száma	Osztályonként a diákok átlagos létszáma
szerb ny.	45	326	155817	86.56	6946	22
magyar	27	78	18525	10.29	978	19
szlovák	13	18	3382	1.88	170	20
román	9	18	1523	0.85	94	16
ruszin	3	3	693	0.38	37	19
horvát	1	4	72	0.04	5	14
Összesen	-	-	180012	100.00	8230	-

II. Táblázat: Csak a magyar anyanyelvű tanulókra vonatkozó adatok:

Tanév	Anyanyelvén tanul		Szerb nyelven tanul		Valamely más kisebbségi nyelven tanul		A magyar tanulók létszáma	
	Létszám és %	Létszám és %	Létszám és %	Létszám és %	Létszám és %	Létszám és %	Létszám és %	
2000/01	19210	81.0	4512	19.0	0	0.0	23722	100.0
2001/02	19095	80.0	4778	20.0	0	0.0	23873	100.0
2002/03	17940	80.1	4442	19.8	20	0.1	22402	100.0
2003/04	17567	79.8	4422	20.1	19	0.1	22008	100.0

III. Táblázat: Vajdaság hány iskolájában mennyi volt a magyar osztályok és tanulók száma, százaléka, és az osztályonkénti átlaglétszám?

Tanév	Iskolák száma	A tanulók száma	A tanulók %-os aránya	Osztályok száma	Osztályonként az átlaglétszám
2000/01	82	19416	10.07	986	20
2001/02	80	19095	10.15	955	20
2002/03	79	18732	10.18	953	20
2003/04	78	18525	10.29	978	19

¹ Az oktatásra vonatkozó táblázatos és százalékos adatok a következő kiadványból származnak: Vojvodanski Centar za ljudska prava: Pravo pripadnika nacionalnih manjina na obrazovanje u Vojvodini- Novi Sad, 2005. Swedish Helsinki Committee for Human Rights.

IV. A középiskolai oktatás

Nemzetiségi hovatartozás alapján a vajdasági tanulói-fűség 74,065%-a (58784 fő) vallotta magát szerbnek. 11,50% (9130 fő) magyarnak; 2,68% (2131 fő) montenegróinak; 2,17% (1726 fő) horvátnak; 2,09% (1658 fő) jugoszlávnak; 2,09% (1657 fő) szlovén; 0,8% (6949 fő) román; 0,63% (500 fő) ruszin; 0,42% (336 fő) macedón, 0,37% (291 fő) bunyevác; 0,31% (243 fő) bosnyák/muszlim; 0,26% (203 fő) roma; 2,56% (2031 fő) vagy más kisebbséghez tartozik, vagy nem volt hajlandó felelni a kérdésre.

Sokatmondóak a következő adatok is:

Szerb tannyelvű osztályokban tanult középiskolások száma és %-a

200/01	76464	vagyis	91,29%
2001/02	74743	vagyis	91,71%
2002/03	74779	vagyis	90,89%
2003/04	72000	vagyis	90,70%

Vajdaság legnagyobb középiskolai központjai: Újvidék az első, Nagybecskerek a második helyen áll. Nagybecskerek a második helyen van azon a ranglétrán is, mely rangsorolja a városokat aszerint, hogy hány középiskolájában folyik magyar nyelvű oktatás. Első helyen Szabadka van (8 iskola), 2. Nagybecskerek (5 iskola)², 3. helyen Zenta áll 4 iskolával; 4. helyen vannak: Zombor, Óbecse, Topolya, Újvidék (3-3 iskolával); 5. hely Törökkanizsa 2; és a 6.-ok 1-1 iskolával Nagyikinda, Ada, Kanizsa, Temerin, Csóka.

* * *

A magyarul tanuló középiskolások száma a 2002/03-as tanévben 6903 (8,39%)

2003/04-ben pedig 180-nal kevesebb (legszigorúbb mércékkal mérve is 6 osztállyal kevesebb. A statisztikai adatokra hivatkozva - ha nem a törvény szabta maximumhoz igazodunk -, akkor ez lényegében 9 osztály, vagyis 6783 fő (százalékban pedig - micsoda ironia - növekedés észlelhető!?) 8,54%

Ha most a Bánságra koncentrálunk, következzenek először a terület lakossági mutatói:

Nagyikinda község - 67.002 fő (összlakosság) - 8.607 magyar (13%)

Magyarcsernye község - 12.705 fő (összlakosság) - 2.369 magyar (21%)

Begaszentgyörgy község - 20.399 fő (összlakosság) - 4.017 magyar (21%)

Nagybecskerek község - 132.051 fő (összlakosság) - 1.4211 magyar (11%)

Szécsány község - 16.377 fő (összlakosság) - 2.068 magyar (13%)

Antalfalva község - 27.890 fő (összlakosság) - 2.935 magyar (11%)

Pancsova község - 127.162 fő (összlakosság) - 4.037 magyar (3%)

Fehértemplom község - 20.367 fő (összlakosság) - 459 magyar (3%)

Versec község - 54.369 fő (összlakosság) - 2.619 magyar (5%)

Kevevára község - 36.802 fő (összlakosság) - 3.408 magyar (10%)

Zichyfalva község - 13.377 - fő (összlakosság) - 1.619 magyar (14%)

Most helyezzük górcső alá a Bánság legnagyobb városának, NAGYBECSKEREKNEK magyar nyelvű oktatását:³

Aki az utóbbi 15 évben figyelmesen követte a Bega-parti város magyar tannyelvű általános és középiskolai osztályainak a sorsát (ésszerűsítését, magyarán bezárását) emlékszik arra, hogy egy kemény évtizeden keresztül küzdöttünk a miloševići rendszerben a magyar osztályok újranyitására.⁴ A döntéshozók és az őket kiszolgáló nemzetársaink (nem is egy akadt) azzal a kifogással utasították el simán a jogos követelményt, hogy nincs elég magyar gyerek a magyar tagozatok megnyitásához. Ez néhány évre a vesszőparipájukká is vált.

Hogy az igazság dokumentáltan kerüljön napvilágra, éveken keresztül vidéken tanító segítőkész kollégáimnak köszönhetően (minden anyagi juttatás nélkül) térképeztem fel egész Közép- és Dél-Bánság és egyes észak-bánsági általános iskolák magyar tagozatainak létszámát, s egyben pályaválasztási fölmérést is végeztem. Ezek az adatok kerültek különböző rendű és rangú felelősök, ügyintézők elé, túl sokáig minden eredmény nélkül.

² Jelenleg már csak 4 -ben

³ Ez a fejezet az Egyéb feladatok alcímmel bezárólag először a Hét Nap 2006. jan. 18-án megjelent számában olvasható.

⁴ A bele nem nyugvó, mást akaró „hangoskodókat” pedig „megregulálták”. Ennek „ékes” példája saját esetem is. Amit csupán a Hét Nap nem hallgatott agyon, hanem többször is közzétett. Ezt ezúttal is köszönöm szépen.

A társadalmi rengések után beálltak a pozitív változások. Sokan ezt elégnak találták/ találják, pedig mindent csak folyamatában, váltoásaiban (panta rei) szabad és lehet szemlélni, majd mérlegelni és összegezni, végül minősíteni az eredményeket. De teljes egészében nincs ám így. Hogy ki tehet róla?

Az ujjal mutogatás helyett inkább a tényekről megteendőkről beszélnek.

A 90-es években a középiskolai magyar osztályokat megszüntették. Kivétel csupán a gimnáziumi általános irányzatú osztály volt, mely (a szakirányú oktatás sötét korszakát kivéve) folyamatosan működött.

A **2000/2001-es** tanévben osztályok nyíltak még:

I. a villamossági szakközépiskolában

négyéves **RTV-szak**, hároméves **háztartásigépszerező szak**;

II. az egészségügyiben

négyéves **ápolói szak**

III. a textiltechnikumban

egy hároméves osztály (elsősorban leányoknak) **varrónői szak**.

IV. a gimnáziumban

egy ált. irányzatú osztály

A megnyílt osztályok nem fedték az igényeket, mert a közgazdasági középiskola a tagadhatatlan érdeklődés ellenére sem írt / ír ki pályázatot magyar osztályra.

A **2001/2002-es tanév** némileg módosult. A **varrónői szak helyett** a mezőgazdasági középiskola indította be a **mezőgazdasági gépszerező és -kezelő osztályt**. Az érdeklődés itt (vagyis a fiúk) körében sem volt nagyobb, mint a leendő varrónők esetében.

A villamossági szakközépiskola felméréseinket tekintve véve az RTV helyett a számítógép-szakra írt ki pályázatot. És ez telitalálat volt. 32 fővel indult magyar osztály a villamossági technikumban 2001 őszén.

A kezdeti előrelépések után a villamossági szakközépiskolában leépítés történt: nem írtak ki pályázatot a szakmunkásképzős osztályra. Sajnos, ez a „visszalépés” (habár jelentősége megérdemelte volna) nem került a figyelem középpontjába, pedig többször is írtunk róla.

Az egészségügyiben ismét „telt ház” volt, 30 fővel.

A 2005/2006-os tanév

Aki csak a statisztikát nézi, leszögezheti: az elsődleges visszaesés után a magyar osztályok száma nem változott.

Az eredmény azonos, de az összeadandók (!) már nem. Míg első alkalommal a mezőgazdasági csak a textil helyett volt, 2005 szeptemberétől már a villamossági szakiskola háztartásigépszerező osztálya helyett is. Ha most már mi is ragaszkodunk a számokhoz, akkor azok kíméletlenül azt mutatják, visszalépés történt. Öt osztály helyett csak négy első osztály van jelenleg a Bega-parti városban. **Ami 20%-os csökkenést jelent.** Elborzasztó az esetünkben!

Bontsuk tételeire: A 2005/06-os tanévben a gimnázium első osztályába 26 diák jár, az egészségügyi ápolói szakára 30, a villamossági technikum számítógépesei 33-an (!!!) vannak, a mezőgazdasági hároméves osztályába 13 (tizenhárom!) diák iratkozott.

Sokan elsiklanak fölötte, de a lényeges mulasztások közé tartozik még az is, hogy a lányok teljesen kimaradtak a hároméves képzést nyújtó osztályokból. Alaposabb elemzés után még sok hátrányt jelentő tényezőt sorolhatnánk föl. Pedig Nagybecskerek magyar osztályainak mágneses vonzóereje lett. Az előzőekből ugyan kiderül, hogy nem beszélhetünk a minőség ugrásszerű változásáról. Extra szakosításokról (sőt!), de beszélhetünk két egyházi kollégiumról (a nagybecskereki leánykollégium – 40 -; a muzslai fiúkollégium – hivatalosan 60 férőhelyes), tehát a magyar tanulmányok több mint 100 tagjának nyújtanak biztos otthont, értékmegtartó keresztény nevelést.

A kollégiumoknak minden tanévkezdéskor a túljelentkezéssel kell megbirkózniuk, ami egyben ékes bizonyítéka annak, hogy a tanulni vágyó magyar nemzetiségű diákok városunkba gravitálnak (ne feledjük szórványságunkat!) igen nagy számban. Ez utóbbi és az előbbi tételek homlokegyenest ellentétben vannak.

Kollégiumaink nagy előrelépést jelentenek anyanyelvű oktatásunkban. Magam voltam az egyik leglelkesebb szószólója, aki pl. már akkor írt a fiúkollégiumról, amikor még az alapjait sem tették le, csak az elképzelés volt meg. De most azt is le kell írnom: hogy ennyi nem elég a Nagybecskereken tanuló és itt tanulni kívánó magyar fiataloknak. Nem topoghatunk tovább egyhelyben, lépniük kell: NAGYOT. A kollégium, tudjuk, mit foglal magában, meg azt is, hogy bármennyire korszerű, bármilyen pluszadottságai vannak, nem helyettesítheti az iskolát.

Esélyegyenlőség kell!

Amikor a nemzetiségekről van szó a statisztika, az adminisztráció, vagyis mindazok, kik számokkal állnak elő,

külön kedvelik és gyakran alkalmazzák is a százalékokat. **De addig nincs esélyegyenlőségünk, míg mi 40, 60, 80%-osak vagyunk. Majd ha a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet, majd ha a jognak asztalánál mindenki egyformán foglal helyet** – írta Petőfi Sándor még a XIX. század közepén. Mi is a jognak asztalánál egyformán/ egyenrangúan akarunk helyet foglalni. Esetünkben most a százalékok nyelvén ez csakis 100%-ot jelenthet. Ami ezen alul van, minden csak (ön)ámítás.

Annál inkább, minél közelebb vagyunk, vagy szeretnénk lenni az Európai Unióhoz, ahol az anyanyelvű oktatás az alap, erre épül az átjárhatóság meg a permanens tanulás. De erről később. Most még a helyi vonatkozásokról:

A megoldás első fázisa⁵

VAJDASÁGI MAGYAR ISKOLAHÁLÓZAT A KÖZÉP- ÉS DÉL-BÁNSÁGI MAGYAR NYELVŰ OKTATÁS ÉS KÉPZÉS BIZTOSÍTÁSÁNAK FELTÉTELRENDSZERE

A szórványmagyarság anyanyelvű oktatásának jövőjét is biztosítja a vajdasági / délvidéki magyar iskolahálózat. Ezért a háló lesz az a biztosító rendszer, amely fenntart minden szórványban működő oktatási intézményt az óvodától az egyetemig.

A 2001-ben visszaállított néhány középiskolai osztályunknak köszönhetően Nagybecskerek ismét a bánsági magyar nyelvű oktatás központjává vált. Itt is hangsúlyoznunk kell: az utóbbi két évben 2 középiskolában két magyar osztállyal lett / lesz kevesebb. A visszarendeződés tagadhatatlanul beindult. Többek között ez is határozottabb érdekvédelmi tevékenységet igényel.

A középiskolai oktatás kérdése Nagybecskereken egybeforr az általános iskolákban történő magyar tannyelvű oktatással. Amikor erről beszélünk, már nemcsak magára a városra gondolunk, hanem az öt körülvevő településre is, ahol vannak vagy voltak magyar osztályok.

Dél- Bánság

Versec. – A magyar ajkú óvodások száma indokolja, hogy újranyíljon egy magyar tannyelvű általános iskola (távlatilag: elsőtől nyolcadikig).

Fejértelep. – Visszaállítani a néhány éve megszünt magyar osztályokat.

Pancsova, Kevevára, Sándoregyháza. – A jelenlegi helyzetből kifolyólag visszaállítani, amit lehet.

Közép- Bánság

Antalfalva. – Sürgősen korszerűsíteni az iskolát.

Torda, Ittabé. – Kapja vissza az önálló általános iskoláját, autonóm tantestülettel.

Erszébetlak. – Az összevont alsó tagozatokon magyarul tanuló diákoknak biztosítani az anyanyelvű oktatást a felső osztályokban is. Megoldás lehet: diákbusszal szállítani őket a nagybecskereki általános iskolába, ahol különben is kis létszámmal működnek az osztályok. Ezt a megoldást már több évtizede alkalmazzák a lukácsfalvi gyerekek esetében.

Nagybecskereki Iskolaközpont. – Nemcsak városunk, hanem nyugodtan állíthatjuk (példának okáért gondoljunk Nagyikindára, Tiszaszentmiklósrá, sőt a Bácskából érkezett diákjainkra: Horgos, Temerin, Óbecse stb.) egész Bánság (és egyes bácskai települések) magyar nyelvű oktatásának közeljövőjét biztosítaná a leendő központ. Itt kapna helyet: a magyar óvoda, napközi, általános iskola – annak napközije, és a középiskolai központ. A középiskola (európai mintára) magába foglalná a gimnáziumot, a szakközép- és a szakiskolát. Tanári karát pillanatnyilag szinte 100%-osan meg tudnánk oldani a helyi oktatókkal.

Városunkban több olyan épület is létezik, mely visszazáraztatás után (tatarozás és korszerűsítési munkálatok elvégzésével) részben, míg egy épület teljes egészében eleget tehetne az előzőekben felsorolt igényeknek.

Tehát telek van, épület is, csak még jogilag nem tisztázott a tulajdon kérdése.

Egyéb feladatok:

1. Az iskolásoknak járó anyagi támogatást kiterjeszteni a magyar óvodába járó gyermekekre is.

2. Jogi háttérrel biztosítani annak, hogy ne csak szerb állampolgársággal rendelkező pedagógusok taníthassanak.

3. A magyar osztályokban tanító magyar pedagógusok munkáját bizonyos anyagi juttatással is ösztönözni.

4. Pedagógus panziókat, lakásokat biztosítani. (Pl. Muzslán majdnem ingyen lehet olyan új ingatlanokhoz jut-

⁵ tervezet

ni, melyek egyszerre több pedagógusnak/ pedagógus családnak is megoldanak a lakhatási gondjait.)

5. Vendégtanár-szállót (szállásokat) létrehozni.

6. Hathatósan támogatni a nagybecskereki leánykollégiumot és a muzslai Emmausz fiúkollégiumot (melyek lehetővé teszik, hogy a vidéki fiatalok nagy hányada - jelenleg 100 - otthonra leljen, korrepetáljon, kirándulásokon, továbbképzéseken vegyen részt stb.)

7. Biztosítani több (mikro)buszt az ingázó diákok, tanárok számára.⁶

Kitekintés

Az EU jelenlegi álláspontja:

Minden európai polgár őrizze meg anyanyelvét és tanuljon meg még 2-3 idegen nyelvet. Ezek közül az egyik legyen az adott polgár számára valamely okból fontos nyelv, a másik legyen a szomszédos ország nyelve, az esteleges harmadik nyelv pedig legyen egy ritka nyelv. Fogalmazzunk akkor most is kertelés nélkül. Lehetetlen kérnénk? NEM – mondta ki az EU már számos ilyen esetben. Most ismerkedjünk meg közelebbről az anyanyelvű kisebbségi oktatási rendszerek néhány európai uniós változatával.⁷

Az élenjáró európai kisebbségpolitikai gyakorlat két legékeesebb példája a finnországi svéd nyelvű közösség, s különösen a Land-szigetek lakóinak helyzete, valamint az olaszországi dél-tiroli németek ladin relációjú autonómiaja.

A mindenkori kisebbségpolitikának, különösen az autonómia megvalósításának egyik kulcskérdése a kisebbségi oktatási rendszerek helyzete, minősége. A finnországi svédek és a dél-tiroli németek oktatási rendszereiről összefoglalóan a következőt állapíthatjuk meg: a két kisebbség oktatási jogait a két érintett ország (olasz–osztrák, finn–svéd) közötti nemzetközi szerződés alapozta meg, a két anyaország mintegy védhatalomként léphetett fel nemzetrészei érdekében.

Mindkét nyelvközösség kiterjedt és tiszta anyanyelvű oktatási rendszerrel rendelkezik. A finnországi svéd anyanyelvűeké és a dél-tiroli németeké is teljes vertikumú, óvodától a posztgraduális felsőoktatásig terjed.

Dél-Tirol⁸

F. Spotts és Th. Wieser 1986-ban kiadott olaszországi útleírása szerint létezik egy különálló virtuális ország a Brenner-hágó és a Salumi-szoros között, ez Dél-Tirol Olaszországban. Dél-Tirolban a német általános és középiskolák után 1992-ben megalapították a **Bolzanói Európai Akadémiát**. Még ezzel sem voltak megelégedve a dél-tiroli politikusok, mert az elitképzést követelték, s így alakult meg 1997-ben a **Bolzanói Szabadegyetem**, amely nem állami egyetem, és az oktatási törvény követező lényeges pontjai alapján működik:

- A Tudományügyi Minisztérium engedélyezi, hogy az egyetem államilag elismert egyetemi diplomákat adjon ki.
- Az állam hozzájárul az oktatás és kutatás költségeinek a fedezéséhez
- Az egyetemet a Dél-Tirol tartománnyal közösen irányítja
- Bolzanó autonóm tartomány biztosítja az egyetem építéséhez szükséges területet és fedezi a költségeket
- A Bolzanói Szabadegyetem más külföldi egyetemekkel integrált képzési formákat indíthat, és ennek megfelelő egyetemi diplomákat bocsáthat ki
- A Bolzanói Szabadegyetem elismerheti azon osztrák felsőfokú diplomákat, amelyeknek ekvivalenciájában Olaszország és Ausztria jegyzékben állapodott meg.

Érdemes kiemelni, hogy egy-egy szakon viszonylag kevés 8–60 fő a hallgatók száma.

Következzen most két kevésbé ismert, de sok tanulógot, okulni valót tartalmazó követendő példa.

A lengyel–litván „tanulási régió”⁹

A Litvániában élő lengyelekkel (az összlakosságnak csak 7%-a lengyel) kapcsolatban olyan térségről beszélünk, mely ebben a formájában szervesen alakult ki, határait és környezetével fenntartott jelenlegi kapcsolatrendszerét a történelem szeszélye formálta. A ma érvényben lévő országhatár ily módon semmiféle kulturális érvényességgel nem rendelkezik, ha pedig így van, akkor egy erőszakos úton (nagyhatalmi törekvések erővonalainak alapján) létrehozott közösségről lesz szó.(...)

⁶ Megjegyzés: A MEGOLDÁS alcímű szöveget egyeztettem Kalapiš Stojan szalézi szerzetessel, az Emmausz fiúkollégium igazgatójával, aki egyben támogatja is a tervezetet. E szövegrészt eljuttattam a Magyar Nemzeti Tanács oktatási kérdésekkel foglalkozó bizottságának is.

⁷ 14. füzet Összegezés

⁸ A fejezet szerzője Polonyi Tünde

⁹ Kozma Tamás: Kisebbségi oktatás Közép-Európában. A lengyel-litván „tanulási régió” (Szerepi Anna-Szijártó Imre)

Az ország közoktatásának szerkezete

(Litvániában) A rendszerváltás után egy új oktatási törvénykezelés kialakítása a Seimas (a Parlament) egyik fő prioritásává lépett elő. Az 1991-es *Oktatási törvény* alapvető változásokat hozott az oktatás céljaiban, tartalmában és struktúrájában, a tanítási módszerekben, továbbá az új tankönyvek kiadásában is. A középiskolai oktatás rugalmasabbá tételére is történtek erőfeszítések. A kormány 1992-ben megjelentette a *Litvánia oktatásának általános koncepciója* c. dokumentumot, mely rögzítette, hogy az „*oktatási rendszer európai értékeken alapszik*”. (Kulturális és Oktatási minisztérium, Vilnius¹⁰, 1992)

Az oktatásirányítás szintjei

Az oktatás a Tudomány és Oktatási Minisztérium (MoeS) hatáskörébe tartozik. Litvánia mind a 11 megyéjében létrehozta továbbá egy oktatási osztályt, mely bizonyos minisztériumi jogkörökkel is rendelkezik. E megyei oktatási osztályok fő feladata a beiskoláztatás megszervezése. Az oktatással kapcsolatos felelősség így bizonyos mértékben megoszlik a központi kormányzat, a megyék és önkormányzatok, illetve az oktatási intézmények vezető testülete között. (...) a megyei hatóságok Kelet- Litvániában új iskolákat is üzemeltetnek, annak a kormányzati programnak a részeként, amely a regionális fejlődést és a litván nyelv népszerűsítését tűzte ki. Az OECD szakértői szerint indokolt, hogy a regionális fejlődést regionális szinten koordinálják, elfogadhatatlan viszont, hogy az önkormányzatok az iskolafenntartó jogkörét korlátozzák. A lengyel kisebbség pl. a litván nyelv népszerűsítését a lengyel iskolák hátrányos megkülönböztetéseként élék meg. (...)

A közoktatási intézmények tantervekkel, a nemzeti tantervvel (kiemelés tőlem) és pedagógiai programokkal összhangban működnek, melyeket közvetve vagy közvetlenül a MoeS határoz meg, a tanterv megvalósításáért az oktatási intézmények vezetősége tartozik felelősséggel, míg a tanterven kívüli, ill. a választható tantárgyakhoz kötött tevékenységek a tanárok és az igazgató hatáskörébe tartoznak. (...)

2000-től az állami oktatás monopóliuma gyengült számos magánintézmény megjelenésével. Az 1995/96-os tanévben a magánintézmények között legtöbb az általános

iskola volt. 2000/01-től már a középiskolai intézmények vannak többségben, sőt megnőtt a száma a magán felsőoktatási intézményeknek is.

A litván állam kisebbségi oktatási törekvései

Litvániában az 1997-es oktatási törvény a nemzetiségekkel kapcsolatban a következő alapelveket fektette le.

- A nemzetiségek Litvánia kultúrájában értéket képviselnek, identitásukat és történelmi folyamatosságukat meg kell őrizni;
- Litvánia oktatási rendszere megőrzi és a későbbiekben is terjeszti az ország többnemzetiségű kultúráját
- Tudomásul veszi, hogy a nemzeti kisebbségek gazdagítják az ország kultúráját;
- Nyitottságot feltételez az egyetemes értékek és nemzetiségi értékek közötti harmónia megteremtéséhez

A litván oktatáspolitikai elismeri a nemzeti kisebbségek szükségleteit, az etnikulturális identitás elemeit. A saját nyelvet, kulturális örökséget, szokások és vallás megőrzésének szükségességét.

A törvény kimondja, hogy a régióban (ahol koncentráltan él a kisebbség) lehetőség van államilag finanszírozott óvodák, általános iskolák és középiskolák létrehozására, melyek keretében a nemzeti kisebbségeknek biztosítani kell az anyanyelvi oktatás lehetőségeit. A felsőoktatási intézményekben hasonlóképpen lehetőség van a nemzeti kisebbségek igényeinek megfelelő oktatók képzésére.

A következő rendelkezések a nemzeti kisebbségek esélyegyenlőségére tett erőfeszítéseket illusztrálják:

- Ha egy tanuló iskolát változtat, és a tanítás nyelve nem azonos a két iskolában, joga van személyre szabott oktatásra
- Léteznek olyan litván nyelvórák, melyek nem litván anyanyelvű diákoknak segítenek a társadalomba való beilleszkedésben (ebben az esetben a litván idegen nyelvnek számít).
- A nemzeti kisebbségek oktatásából adódó minden pluszköltséget a litván állam fedez (Educations of National Minorities, 1997:21).

Hidak az Odera fölött¹¹

Frankfurt és Slubice. – (A mai Slubice a II.v. h. előttig a Frankfurt/Oder részét képezte. 1945 májusától lét-

¹⁰ Az első Wilnai Egyetemet Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem alapította meg 1579-ben. Ez volt a Visztulától keletre létrehozott első universitas.

¹¹ *Hidak az Odera fölött* c. fejezet szerzői Keller Magdolna és Papp Éva.

rehozták a „folyón túli rész” lengyel mintájú közigazgatásnak megfelelő várost. Slubice geopolitikai fekvése meg egyezik pl. Komárom és Révkomárom fekvésével. (M. V: megjegyzése). Tehát a II. vh. után meghúzott határ kettévágta a korábban egységes várost. E városrész területe nem nagy, mindössze két négyzetkilométer, lakóinak száma 16 909 (2001-es népszámlálási adat). E szám azonban a tanév során néhány ezerrel is megnövekszik.

A német oldal

Brandenburg tartomány az ország keleti felén, a Berlint övező területeken fekszik. A Kelet- Brandenburg régió a szövetségi tartomány szűk 1/3-át teszi ki. Központja a 70 000 lakosú Frankfurt/Oder közvetlenül a német-lengyel határon fekszik. Németország egyesülése után a gazdasági és népességi helyzet is romlott, nagy volt a képzett (gyakran pályakezdő - ismerős?) lakosság elvándorlása.

A negatív folyamat megállítása érdekében gazdasági át-szervezésre volt szükség, de ezen felül gondoltak a non-profit fejlesztésekre is (egészségügy, oktatás, kultúra), e területen a tartományi kormány hathatós támogatásával gazdaságösztönző, népességmegtartó beruházások születtek. A nagy klinikák és hivatalok mellett felsőoktatási intézmények felállításáról jött létre döntés. Konkrétan egy határon átvelő egyetem létesítésének a gondolata is felmerült.

Az egyetemről

Az intézmény megalakítására 1991-ben került sor. Slubice, a csöndes kisváros fejlődésnek indult. Az egyetemalapítás hozzájárult a két város együttműködésében rejlő lehetőségek kiaknázásához. A semmiből születő egyetem fellendítette az addigi elmaradott infrastruktúrális beruházásokat. A *Collegium Polonicum* közvetlenül a két országot összekötő hidfőnél elhelyezkedő intézmény. Ez az egyetem felvállalja a határokon átnyúló tudományos együttgondolkodás és együttműködés feladatait is.

A Collegium Polonicum

Két szülő egy gyermeke. A két szülő (az Európa Egyetem Viadrina (EEV) és a poznani Adam Mickiewicz Egyetem (AME) közös megállapodással hozták létre, szabályozzák és tartják fenn a Collegium Polonicumot. Az

együttműködést ugyancsak állami szintű szerződés szabályozza, ami egyfelől a lengyel állam, másfelől a Brandenburg tartomány között jött létre.

Az új egyetem megnyitotta kapuit mielőtt elkészült volna a felsőoktatási intézmény épülete. Hogyan? Slubice különböző intézményeiben bérelt helyiségeiben történt, mert az építkezés csak 1994-ben indult meg. A területet a városi polgármesteri hivatal jelképes 1 zlotyiért ajánlotta fel megvételre. Majd mindkét egyetem szponzorok támogatásait kereste.

Az Európa Egyetem Viadrina 1991-es alapítása a német-lengyel határmenti régióban a humán erőforrásfejlesztést, valamint a régi hagyományok talaján fogant elképzelések megvalósítását jelentette. A „Hidak az Odera felett” gondolata azonban túlmutat e sikereken is. Sublicei társintézményeivel, a Collegium Polonicummal elmosta az országokat elválasztó valóságos határokat, s felépítette a nemzeteket összekötő szellemi hidakat.”

Irrealitás? Nem! Realitás!

És akkor mi, az őshonos magyar lakosság anyanyelvű iskolákat igényelve lehetetlent kérünk? NEM- mondta ki az EU már számos ilyen esetben. A nyelvi és kulturális sokszínűség tisztelete már hosszú ideje az Európai Unió egyik sarkköve. Hivatalos adatai szerint 40 millió európai polgár beszél kisebbségi nyelvet, az EU bővítése után ez a szám 2004-ben 6 millióval emelkedett.

Az EU-tanács 1995-ben megerősítette és elfogadta az előző ülésen hozott következtetéseket anyanyelvi különbségekről és többnyelvűségről az EU-ban. A 13 pontból álló okmányban a nyelvi szabályozás szempontjából különösen fontos pontjai:

1. A Tanács megerősíti, hogy az EU számára fontosak a nyelvi különbségek, amelyek az európai mértéknek és identitásnak és közös kulturális örökségnek fontos elemei
5. A Tanács hangsúlyozza, hogy az EU-ban szükséges megtartani a nyelvi különbségeket és fejleszteni a többnyelvűséget, egyenlően kezelve az EU nyelveit és tisztelve a szubszidiaritás elvét.

Ebner¹² - jelentés

2003 szeptemberében az Európai Parlament plenáris ülésén nagy többséggel elfogadta a kisebbségi anya-

¹² Michael Ebner a Dél-tiroli Néppárt képviselője, az Európai Néppárt frakciójának a tagja

nyelvhasználatról és az európai nyelvi sokszínűség védelméről szóló dokumentumot, az ún. Ebner-jelentést, amely megállapítja, hogy Európában a nyelvi sokszínűség értékeinek megőrzése érdekében szükség van a regionális és a kevésbé használt nyelvek védelmére. Az elfogadott dokumentum a nyelvi sokszínűség fenntartására és a kisebbségi nyelvek oktatására helyezi a hangsúlyt. A jelentés konkrét ajánlatot tesz a regionális és kevésbé elterjedt nyelvek ápolására, a nyelvi sokszínűség és a nyelvtanulás előmozdítására, és felhívja az európai bizottságot az ezzel kapcsolatos jogalkotásra. Az Eu ezzel kapcsolatban létrehoz egy olyan központot („European Agency on Linguistic Diversity and Language Learning”), amelynek a kisebbségi nyelvek kutatása, tanítási módszereinek - akár egyetemi szinten történő - bevezetése lesz a feladata.

A jelentés különösen fontos Magyarország EU-s tagállammá válása után, hiszen a csatlakozás után a magyar nyelv az Európai Unióban egyszerre hivatalos nyelv, a határon túl élő magyarok esetében pedig több országban is a kisebbség nyelve.

Általános ismérvek

Az oktatás eredményessége szempontjából nagyon fontos a családi háttér, de legalább annyira fontos az iskola és a *szélesebb közösség kapcsolata* is. E területen is óriási változások tanúi lehetünk. Míg az egyesülő országok a globalizáció negatív velejáróit tartanak, s az ezzel járó földrajzi mobilitás növekedésétől, mely *lecsökkeni az élethosszig tartó szomszédsági kapcsolatok és a szociális interakciók gyakoriságát. Bizonyos iparágaknak - pl. a mezőgazdaságnak, a halászatnak - a radikális hanyatlása ugyancsak durván kibebbíti, vagy teljesen meg is szünteti azokat a lakóközösségeket, melyek az általuk teremtett munkahelyektől függték.*

Ugyanakkor a jugónosztalgia, az elveszett aranykor, a munkanélküliség, a bizonytalan egzisztencia, a lakóközösségek új tagjainak szokásai, kultúrája, az átélt traumák negatív hozadéka – mind-mind gyöngíti a **szociális tökélet**. Ezzel együtt egyre nő az igény, hogy az iskola vegye át a szocializáció feladatait.

A BÁNSÁGI - VAJDASÁGI MAGYAR NYELVŰ OKTATÁS ÁLLOMÁSAI:

- I. NAGYBECSKEREKI ISKOLAKÖZPONT
- II. VAJDASÁGI ISKOLAHÁLÓZAT
- III. REGIONÁLIS OKTATÁS

Hosszabb távon elsődleges feladatunknak tekintem a **RÉGIÓ-ban való gondolkodást és a megoldások keresését**.

Hogy a régió fogalma egyértelmű lehessen, változtatnunk kell a megkövesedett térelméletünkön. Az Európai Régiók Gyűlése a baseli 1996-os értekezletén meghatározta, hogy a „régio az a törvényes területi testület, amelyet az állami szint alatt közvetlenül hoztak létre, és politikai önkormányzattal van felruházva, melynek oktatási és képzési határa az Euro-régió.”

Régiók, tanúvallomások

Oktatási hálózatunk jövője (akár a többi gazdaságilag fejlettebb, pl. EU-s országban) a határokon átívelő oktatási rendszerekben rejlik. Ilyen körülmények között cél: a dinamikus partnerség kialakítása, amelyben az iskola is részt vesz. Egyben egy új egyensúly létrehozása szükséges ahhoz, hogy a kultúránkban gyökerező és a kor követelményeinek eleget tevő iskolahálózatot alakítsunk ki.

Az oktatási régióink célterülete a külső és belső határ mentén húzódik. Tehát olyan magunkra méretezett oktatási rendszert kell létrehoznunk, amely távlatilag eleget tesz az EU-s kompatibilis oktatásnak. Szerintem ezt semmiképp sem szabad szem elől tévesztenünk. „Mindez *komplex együttműködés, sokféle kapcsolódási csatornán keresztül partneri viszony vertikális és horizontális döntések és közös akciók megvalósulása a mindenkori érvényes eljárások alapján.*” (Marosvári Attila.)

Kezdet az országos jóváhagyás, ami nem várthat magára; valamint nemzeti, nemzetközi és uniós értelmiség mint végcél.

Teljes régiós intézményrendszert kell létrehoznunk. Közös természetesen az anyanyelv és a nemzeti hagyományokat megismertető programok stb. Ezen kívül a régió középiskoláinak és egyetemi központjainak magukba kell foglalniuk az európai fejlődés irányzatait. Ezzel ismét összekapcsolódik a szétszakított térstruktúra.

A területi tervezés mellett a metodikai, tartalmi (már határokon átívelő) harmonizáció megvalósítására kell törekednünk. Olyan tudásbázisú oktatási rendszert kell létrehoznunk, amely összekapcsol a régióval, meg az EU-val, versenyképes lesz, versenyképpé tesz minden téren.

Tanulóvárosok nem feltétlenül a már meglévő nagy iskolaközpontokban, ill. már létező „valódi” városokban jöhetnek létre. A nyugat-európai, USA vagy akár japán kampuszok sem szolgálhatnak példaként, mert a mi valóságunk mást kíván, mást diktál.

Tanulóvárosokká alakulhatnak az olyan települések, melyeknél adott a városi jelleg, és nevetségesen alacsony áron vásárolható az ingatlan (telek, épület). Sajnos, ebben bővelkedik a Vajdaság – elsősorban a szörványmagyarság területe.

Határokon átnyúló regionális együttműködés

Hangsúlyozzuk ki: az Európai Unió új területfejlesztési politikája jegyében alakulhat nálunk is egy transznacionális régió, és ilyen irányban kell gondolkodnunk elsősorban nekünk itt a Bánságban.

Összegezve: a határ menti együttműködés a régió behatárolt földrajzi területén, két vagy több ország adott területét foglalja magában, az együttműködés formája pedig megfelel az európai normáknak is.

Hol tart Európa?

Az OECD-országokban kötelező az óvodáztatás, a középiskolai oktatás az alap, s természetes most már felső, ill. a terciér oktatás. Svédország, Japán, Hollandia fiataljai már legalább 14 évet töltenek az oktatási rendszerben. Belgiumban, Franciaországban ez már 15 év.

Az oktatási háló nemcsak létrejön, hanem egyben egy állandó fejlődési folyamat. A helyi jellegű kutatások, felmérések adják a változás irányának az alapját. Külön szakembergárdának kell kísérenie a nemzetközi változásokat.

Az OECD-országok szakemberei az **Iskoláztatás a holnap számára** program keretében 6 különféle forgatókönyvet dolgoztak ki:

1. Status quo
2. Piaci modell
3. Iskola mint alapvető szociális központ
4. Iskola mint központosított tanulási szervezet
5. Tanulói hálózatok és hálózati társadalom – iskolátlanító forgatókönyv
6. A beolvasztás scenáriója

1999-ben 30 ország miniszterei írták alá a **Bolognai nyilatkozatot**: „Miközben megerősítjük elhatározásunkat a Sorbonne-nyilatkozatban lefektetett célok támogatására, kötelezettséget vállalunk arra, hogy felsőoktatáspolitikánkat viszonylag záros határidőn belül, de legkésőbb a harmadik évezred első évtizedének végéig összehangoljuk, s a kitűzött célokat, amelyeknek elsőrendű fontosságot tulajdonítunk az egyetemes európai fel-

sőoktatási rendszer kialakításában, a következők szerint támogassuk: egy könnyen érthető és összehasonlítható végzettségi rendszer elfogadásával, amely elsősorban a diplomamelléklettel valószínűsíthető meg annak érdekében, hogy elősegítsük az európai polgárok elhelyezkedési lehetőségeit és az európai felsőoktatási rendszer nemzetközi versenyképességét. Elsősorban olyan két képzési cikluson alapuló rendszer elfogadásával, amely az undergraduate és a graduate képzésének felel meg, ahol a második ciklusban történő felvétel feltételezi az első, minimum 3 éves ciklus sikeres befejezését. Az első ciklus befejeztével elérhető végzettségnek meg kell felelnie az európai munkaerőpiac állította szaktudási követelményeknek., míg a második ciklus a mester / vagy a doktori fokozat elérését ígéri több európai országban. Egy kreditrendszer megalapozásával, mint amilyen a már terjedő ECTS, amely legmegfelelőbb módon elősegíti a legszélesebb hallgatói mobilitást. Magát a kreditet meg lehessen szerezni a felsőoktatáson kívüli esetekben, pl. egy életen át tartó tanulás esetében, amelyet aztán különböző felsőoktatási intézmények is elfogadnak, beszámítanak.

A mobilitás elősegítése az akadályok leküzdésével, különös figyelemmel az alábbiakra:

A hallgatók számára lehetővé kell tenni a képzésbe és a gyakorlati képzésbe való bekerülést, és az ezzel járó szolgáltatások elérését, az oktatók, a kutatók és az adminisztrációs réteg számára az európai kutatást, az oktatásban és a gyakorlati képzésben való részvételük elismerését és megfelelő szintű kiértékelését a törvényes jogok megsértése nélkül.

A minőségbiztosítás területén az európai kooperációt kell támogatni, amely összehasonlítható kritériumok és módszerek kialakításán alapul.

A szükségesnek ítélt európai felsőoktatási dimenziók támogatásával, mint pl. a tantárgyfejlesztés, intézmények közötti kooperáció, mobilitási rendszerek, valamint képzési, gyakorlati képzési és kutatási programok.”

A BOLOGNAI EGYEZMÉNY aláírója Szerbia és Montenegró is.

Eu-program

A fejlett országokban már 2 évtizede legfontosabb oktatásügyi szempont az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolatrendszer.

Az oktatási rendszerek sikerét a munka világának irányítói döntenek el (Halász Gábor).

Oktatási programjainkat, azon felül, hogy természetesen anyanyelvű oktatásról van szó, a következő kapcsolatrendszer legjobb tökéletesítése motiválja:

A technológia fejlődése (nálunk jelenleg: a várható fejlődése).

A versenyképesség követelményei.

A gazdasági átalakulással járó drámai társadalmi változások sora (Vértes Csaba: A bolognai úton).

Tehát legkésőbb 2010-ig összehangolja Szerbia is felsőoktatási rendszereit az EU-éval, és bevezeti teljes egészében a többciklusú képzést.

Socrates

30 európai országra kiterjedő, az EU által finanszírozott oktatási program. Célja, hogy az oktatás minden területén ösztönözze az európai együttműködést, az innovációt, a mobilitást, illetve a nyelvtanulást és oktatást.

8 alappogramból áll:

• Comenius: óvodától a középfokú végzettséget követő oktatási tréningig (nursery school up post-secondary education)

• Erasmus : felsőoktatás
• Grundtvig: felnőttoktatás
• Lingua: európai nyelvek oktatása
• Minerva: informatika és kommunikációs technikák oktatása

• Oktatási rendszerek és politikák megfigyelése és megújítása

• Más európai uniós programokkal való együttműködés

• Kiegészítő tevékenységek, pl. konferenciák és szimpóziumok

Részt vehetünk ezeken a programokon mint nem tagország, de más feltételekkel és szűkebb határok között (pl. a költségtérítés vonatkozásában, kezdeményező nem lehet, csak résztvevő stb.)

Leonardo da Vinci – gyakornoki állások keresését elősegítő EU-tréningprogramok

* * *

Az Európai Unió jogrendszeréből

Alapvető jogok az EU-ban

- alapjogi charta
- egyenlőség
- jogérvényesülés
- méltóság
- szabadság
- szolidaritás
- polgári jogok

Emberi jogok az Unión kívül

Pl. az őslakos népek jogai. Különböző okokból hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy a kisebbségvédelem Eu-

rópa történelmi, jogi és kulturális életében kiemelt jelentőségű. Ennek ösztönzése az Európa Tanács, az ENSZ, az EBESZ és más politikai szervezetek dokumentumaiban világosan megfogalmazódik. Az ország belső jogi biztosítékaira van szükség, hogy a kisebbségeknek járó jogokat folyamatosan és nem tetszőlegesen biztosítsa. Ide tartozik még A regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartája, Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről stb.

A diszkrimináció elkerülése, pl. nálunk ne kelljen a magyar általános iskolát befejezett és középiskolába iratkozó diáknak az iratkozási űrlapra külön odairnia, hogy anyanyelvén szeretne továbbtanulni.

A nemzeti közösségünk döntési joga

Alapvető különjogok : (létezés, elismerés, külön védelem joga).

Kompenzációs jogok. – A nemzetiségileg vegyesen lakott terület kultúrája és szellemi öröksége az összlakosság közös tulajdona, eltekintve a nemzetiségi hovatartozástól.

Az Európa Tanács 2000. március 23–24-én tartott ülésétől datálható a ún. lisszaboni folyamat indulása. A csúcsertekezlet záródokumentuma egységes keretben szemléli az UNIÓ előtt álló gazdasági, foglalkoztatási és társadalmi kihívásokat, s azokra az elkövetkezendő évtizedre szóló új stratégiai cél kijelölésével válaszolt. Eszerint mindent meg kell tenni, hogy az Unió a legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasággá váljon, mely képes fenntartható gazdasági növekedésre, több és jobb munkahely megteremtésére. Ezt a célt többek között úgy lehet elérni, hogy szociális modellek révén az emberi erőforrásokba fektetünk be, és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet korszerűsítjük. A záródokumentum főbb megállapításai és célkitűzései a következők:

Európa legfőbb értékei az emberek, ezért az uniós politika fókuszában is nekik kell állniuk. Az emberi erőforrásokba való befektetés, az aktív és dinamikus jóléti állam építése döntően befolyásolja Európa pozícióit a tudásalapú gazdaságban, és azt is biztosítja, hogy az új gazdaság kialakulása ne járjon együtt olyan szociális problémák terjedésével, mint a munkanélküliség, a szociális kirekesztés és a szegénység. A tudásalapú társadalomba való átmenet során fokozott jelentőségre tesz szert az oktatás és a szakmai képzés. Az európai oktatási és képzési rendszereket hozzá kell igazítani a tudásalapú társadalom követelményeihez, valamint a foglalkoztatás egyre magasabb minőségi elvárásaihoz.

Ennek jegyében oktatási és képzési lehetőséget kell ajánlani különböző életkorú célcsoportok, a fiatalok, felnőtt munkanélküliek, és az elévült szaktudásúak számára.

Az új megközelítés 3 fő eleme:

Helyi oktatási központok kialakítása és fejlesztése. – Az új alapképzések elsajátításának előmozdítása és a különböző országokban szerzett képesítések áttekinthetőbbé tétele

Többfunkciós helyi oktatási központok. – Partnerkapcsolatok az iskolák, képzési központok, kutatóhelyek és cégek között a társadalomban

(Juhász Gábor: Az Európai Unió szociális dimenziója - A szociális dimenzió fejlődésének új lendülete a lisszaboni csúcserkezetet követően)

Az ISCED-rendszer abból indul ki, hogy az oktatás és a képzés céljának és tartalmának függvényében szakaszolható, és mind nemzeti, mind nemzetközi méretekben valóságosan és világosan elkülöníthető szakaszokra oszlik.

Miután egyes nemzeti rendszerek oktatására és szakaszolására, valamint az oktatási programokra vonatkozóan nem léteznek egyetemes nemzetközi normák, az ISCED az oktatási programokat egységesen értelmezett és alkalmazott fontossági sorrendbe rendezte, és egymást kiegészítő kritériumok alapján osztályozta, pl. a felvételi követelmények, a tanszemélyzet számára előírt képzettség.

(Nádor Orsolya: Közép-kelet-európai nyelvpolitikai és oktatási formák)

A nyelvi jogok kérdése több oldalról is megközelíthető, így egyebek között a közigazgatás, az oktatáspolitikai, a vallásszabadság oldaláról. Az anyanyelvű oktatáshoz való jog kiemelten fontos, hiszen egyrészt a legszélesebb népréteget érinti, másrészt pedig az oktatás nyelve és tartalma befolyásolja az identitás alakulását. Az anyanyelvet nem elég csak tantárgyként tanulni, mert az segít ugyan az irodalmi nyelv elsajátításában, s a kommunikációs készség kialakításában, de a hovatartozás-tudatot önmagában nem fejleszti. Ezért szükség van az adott kisebbség hagyományainak, helytörténetének, földrajzának, művelődéstörténetének anyanyelven történő megismerésére is.

A vernakulári nyelv (lingua vernacula) azt jelenti értelmezésünkben, hogy az ország területén (ill. kisebb régiókban, pl. a nemzetiségek lakta területeken a mindennapi érintkezésben használt nyelvnek nincs hivatalos státusa).

Az én megjegyzésem: tehát a nyelv csak mint kommunikációs eszköz és nem mint politikai tényező szerepel - ezáltal ez a nyelv az alárendelt nyelvek közé tartozik

A kisebbségi nyelvi státus korlátozott használati körű

A nemzeti és kisebbségi sokszínűség fenntartásának elvét a 2000. decemberi nizzai Eu-csúcson elfogadott Alapvető Jogok Európai Chartájának 22. cikke is kimond-

ja: „Az Unió tiszteletben tarja a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűséget.”

Európai oktatási és képzési célok 2010-ig

Az általános képzettségi színvonal emelése. – Az Európa Tanács 2000. márciusi lisszaboni ülésén elfogadott stratégia, hogy a humán tőkét tekinti a gazdasági fejlődés alapjának. Az ún. lisszaboni stratégia Európa jövőjének formálását mint tudásalapú társadalom kialakítását írja le, és ebben az összefüggésben fogalmazza meg az oktatás és a képzés feladatait is. Mivel jelenleg még messze állunk az Unióba való belépéstől, így tételszerűen nem is sorolom föl, csak megemlítem, hogy 2002-ben az EU-bizottság megismételt számos követelményt a lisszaboni uniós dokumentumból, és 5 kiemelt szempontba tömörítette őket:

1. korai kimaradók (iskolaelhagyók) problémája - vagyis hogy a 18-24 év közötti korosztály mekkora hányadának nincs befejezett középfokú végzettsége, ennek ellenére semmiféle oktatásban és képzésben nem vesz részt

2. a matematika, a természettudományok és a műszaki tudományok részesedése az oktatásban és képzésben - vagyis hogy a 20–29 éves korosztályban 10 ezer lakos közül hány rendelkezik matematikai, természettudományos vagy műszaki végzettséggel, és hogy ezen belül milyen a nemek aránya.

3. a befejezett középfokú végzettség megszerzése - vagyis hogy a 25–64 éves korosztály (illetve más mutató szerint a 22 évesek hány százaléka) mekkora hányada rendelkezik befejezett középfokú végzettséggel

4. az alapképzések elsajátítása - vagyis hogy az alapvető elsajátítandó képességek (**kulcskompetenciák**) közül, amelyeket az európai oktatásnak és képzési rendszereknek a részletes munkaprogramja rögzített, az olvasás és a matematikai-természettudományos alapok elsajátítása (literacy) területén milyen szintet érnek el a 15 évesek

5. az egész életen át tartó tanulás biztosítása - vagyis hogy a 25 és 64 év közötti korosztály mekkora hányada vesz részt az egy életen át tartó tanulásban.

Az oktatási tényeket körvonalazó írásom alapján mérjük föl mi, délvidéki magyarok hol vagyunk, és merre is tartunk?

Tanulmányom elkészítésében támogatott Rébay Magdolna (Budapest), aki elküldte Kozma Tamás: Határokon innen, határokon túl, Regionális változások az oktatásban és a Kisebbségi oktatás Közép-Európában c. könyveket. Ezúttal is köszönöm önzetlen segítségnyújtását.